

18.10.2024

Innspill til justiskomiteen om statsbudsjettet 2025

Barneombudet ber regjeringen og de politiske partiene på Stortinget om å generelt ha et større barneperspektiv i arbeidet med statsbudsjettet. Plikten til å vurdere barnets beste er grunnlovsfestet, og gjelder også ved budsjettarbeid. Vi ber også Stortingets komiteer om å se saker som gjelder barns oppvekst i sammenheng og tenke helhetlig i budsjettarbeidet.

Staten har det overordnede ansvaret for at barns rettigheter blir oppfylt. Barneombudet mener det er bekymringsfullt når staten delegerer oppgaver til kommunene, uten å sikre at de har tilstrekkelige ressurser. FNs barnekomité har anbefalt at Norge i betydelig grad styrker sin innsats for å sikre at hver kommune blir tildelt de midlene de trenger for å oppfylle sine forpliktelser når det gjelder å gjennomføre barns rettigheter.

Det er godt dokumentert at investering i barns oppvekst og utvikling vil spare samfunnet for betydelige menneskelige og økonomiske kostnader.¹ Vi oppfordrer derfor komiteen til å styrke det forebyggende arbeidet i tråd med Regjeringens ambisjoner i perspektivmeldingen 2024.

Satsing på forebygging av ungdomskriminalitet

Barneombudet ber justiskomiteen vurdere om statsbudsjettet møter behovet for en nødvendig satsning på det forebyggende arbeidet mot barne- og ungdomskriminalitet.

Regjeringen har satt av 405 millioner kroner under overskriften «forebygging av barne- og ungdomskriminalitet».

Barneombudet er kritiske til hvordan begrepet forebygging brukes i statsbudsjettet. Over halvparten av de avsatte millionene i regjeringens «forebyggingspakke» er satt av til etablering av flere fengselsplasser og andre tiltak i justissektoren. Dette er reaktive tiltak, som ikke omfattes av den tradisjonelle forståelsen av forebygging.²

Forebygging innebærer å jobbe systematisk for å hindre at noe skjer, i stedet for å reparere i etterkant. Selv om mange kommuner gjør en god jobb med å forebygge kriminalitet blant barn, er det store variasjoner i innsatsen i norske kommuner. I tillegg er mange tiltak kortsiktig finansiert, noe som svekker deres langsiktige effekt. Kartlegginger viser at mange kommuner

¹ <https://heckmanequation.org/resource/the-heckman-curve/>

² Forebygging.no

Torggata 2-4,
0181 Oslo

Postboks 8889
Youngstorget,
0028 Oslo

mangler et helhetlig tilbud som dekker alt fra tidlig innsats som utekontakter og fritidsklubber til spesialiserte hjelpetiltak for ungdom med utfordringer som vold, rus og kriminalitet.³

Det er flere positive satsinger i regjeringens budsjett, som satsing på miljøteam, beredskapsteam og penger til MST-tilbud. Vår vurdering er likevel at satsingen på reell forebygging i statsbudsjettet ikke er tilstrekkelig til å snu den økende barne- og ungdomskriminaliteten.

Barneombudet har i flere sammenhenger understreket at det er behov for et solid løft av det kriminalitetsforebyggende arbeidet i kommunene. For å lykkes med å forebygge kriminalitet, kreves en helhetlig innsats på tvers av sektorer, og det er avgjørende at statlige og kommunale aktører har en omforent forståelse av hva forebygging innebærer og hvilke tjenester som har ansvar for hvilke oppgaver. Bruken av begrepet forebygging i dette statsbudsjettet illustrerer nettopp dette behovet.

Barneombudet anbefaler komiteen å;

- øke bevilgningene til kommunene for å styrke det forebyggende arbeidet.
- stille krav om at kommunene har et minimum av forebyggende tiltak mot kriminalitet, som oppsøkende arbeid, mentorordninger, aktivitets-, fritids- og jobbtillbud, samt spesialiserte hjelpetiltak for barn som står i fare for å begå, eller allerede har begått, kriminalitet.

Retts hjelp til barn og unge

Barn og unge har et stort behov for juridisk veiledning og praktisk hjelp til å orientere seg i hjelpesystemet. Vår erfaring er at mange barn ikke får oppfylt rettighetene sine, og at klagesystemene er lite tilgjengelige for barn. Barneombudet ser saker med alvorlige brudd på barns rettigheter, for eksempel ulovlig tvangsbruk i skolen og mangel på opplæring. Vårt inntrykk støttes av en rekke offentlige tilsyn og utredninger som viser svikt i tilbudet til barn.

Nytteverdien av retts hjelp er stor og bidrar til å sikre at barn får reell tilgang til viktige velferdsrettigheter. Barn trenger tilrettelagte retts hjelpetiltak med kompetanse i å snakke med barn og erfaring med de rettslige problemstillingene barn møter. Terskelen for å oppsøke advokat er høy, og mange kjenner ikke til at de kan få retts hjelp. Tilbudene må derfor være oppsøkende på arenaer der barn og unge er.

Barneombudet er glad det er igangsatt tiltak for å styrke det offentlige tilbudet om retts hjelp. De spesielle retts hjelpetiltakene er et helt nødvendig supplement, og vi anbefaler komiteen å styrke tiltakene.

Samtidig er vi bekymret for at barns behov for retts hjelp fortsatt ikke imøtekommes av regjeringens tiltak. Barneombudet er glad for at Justis- og beredskapsdepartementet har foreslått tilbud om førstelinjeretts hjelp, men er skuffet over at de ikke har vurdert hvordan et

³Se blant annet Folkehelseinstituttet (2020), «Barn, unge og kriminalitet» og Riksrevisjonen (2021) «Undersøkelse av psykiske helsetjenester». Sintef (2022), «Kommunalt psykisk helse- og rusarbeid».

slikt tilbud om førstelinjerettshjelp må utformes for å være tilrettelagt for barn. Barns behov for rettshjelp og forslag til tiltak er fortsatt ikke utredet. Dermed mangler også Stortinget et tilstrekkelig grunnlag for å vurdere barnets beste og barns budsjettbehov.

Barneombudet anbefaler komiteen å;

- anmode regjeringen om komme tilbake med tiltak som kan ivareta barns behov for rettshjelp.

Opptrappingsplan mot vold i nære relasjoner og vold mot barn

Justis- og beredskapsdepartementet har selv hetet inn tall som viser at vold i nære relasjoner koster samfunnet 92,7 milliarder kroner i året. Dette kommer i tillegg til de menneskelige lidelsene for de som er offer for vold og overgrep. Vold og overgrep har store konsekvenser for familier, liv og helse. Det er kjent at en stor andel i barnevern, psykisk helsevern, prostitusjon, rus og kriminalitet har vokst opp med vold eller overgrep.

På tross av omfang og alvor er det satt av kun 86 millioner kroner til dette, alle relatert til politiets arbeid. Enkelte andre departement som Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har i tillegg noen tiltak i sin portefølje.

Barneombudet mener det er behov for å styrke arbeidet med å forebygge vold og overgrep mer enn det Regjeringen legger opp til.

Barneombudet anbefaler komiteen å:

- be regjeringen komme tilbake til Stortinget med en mer konkret satsing på forebygging av vold og overgrep slik at man reduserer forekomsten blant både barn og unge, og deres omsorgspersoner.

Ta gjerne kontakt for mer informasjon:

Silje Steinardotter Hasle, e-post: silje@barneombudet.no, tlf: 40 31 91 17

Torggata 2-4,
0181 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo